

ปรัชญา

# ทฤษฎีความรู้ แบบประสบการณ์นิยม

ผศ.ดร. วรยุทธ ศรีวรกุล<sup>๑</sup>

ต่อจากฉบับที่แล้ว

## ประสบการณ์นิยมกับกฎวิทยาศาสตร์

คนเป็นจำนวนมากต่างก็เชื่อว่ากฎมีตำแหน่งเป็นศูนย์กลางในวิทยาศาสตร์ เพราะเห็นว่านักวิทยาศาสตร์ทุกคนต่างก็แสวงหากฎเพื่อนำมาบรรยายปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ คำว่า “ประสบการณ์นิยม” โดยปกติแล้วมักเป็นที่เข้าใจว่าเป็นคำที่นำมาใช้กับการสืบสาวในปัญหาต่างๆ ที่ตัดสินใจได้โดยอ้างอิงประสบการณ์ทางผัสสะแต่เพียงเท่านั้น ส่วนคำว่า “วิทยาศาสตร์” อันทรงเกียรติดูเหมือนจะสงวนไว้สำหรับการบรรยายถึงสิ่งต่างๆ หรือเหตุ

การณ์ต่างๆ ในธรรมชาติโดยแสดงออกมาในรูปของสูตรหรือกฎที่รัดกุม ตัวอย่างที่กองทัพมักอ้างถึงบ่อยๆ ได้แก่ กฎการเคลื่อนที่ของนิวตัน สาเหตุที่กองทัพยึดถือกฎการเคลื่อนที่ของนิวตันเป็นหลักนั้น อาจเป็นเพราะกองทัพยอมรับข้ออ้างของนิวตันที่ว่า เขาได้กฎเหล่านี้มาโดยการอุปนัยจากประสบการณ์ ข้ออ้างอันนี้เป็นข้ออ้างที่นิวตันยกมาคัดค้านข้อเสนอของเดส์การ์ตส์ที่ว่า กฎพื้นฐานของฟิสิกส์ได้มาโดยการนิรนัยจากหลักทางอภิปรัชญาที่สงสัยไม่ได้

<sup>๑</sup> คณบดีคณะปรัชญาและศาสนา มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ



facts in thought) ชาวปฏิฐานนิยมทางตรรกวิทยาต่างก็เห็นพ้องกับทฤษฎีอันนี้ ยกตัวอย่างเช่น สำหรับคาร์แนป กฎเป็นแต่เพียงการบรรยายความสม่ำเสมอที่ถูกลังเกต (description of observed regularities)

ในการอธิบายปรากฏการณ์ธรรมชาติ ชาวปฏิฐานนิยมทางตรรกวิทยาคิดว่า กฎทางประสบการณ์เป็นศูนย์กลางแห่งการอธิบายสาเหตุที่พวกเขาคิดเช่นนั้นก็เพราะเชื่อว่า

1. รากฐานเพียงอย่างเดียวสำหรับความรู้ที่ถูกต้องคือ ประสบการณ์หรือข้อมูลทางผัสสะซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่จริงไม่เท็จ

2. วิธีทางเพียงทางเดียวที่จะสร้างความรู้ขึ้นมาบนฐานนี้ก็คือ ดำเนินจากข้อความเชิงประมุขไปสู่ข้อความเชิงซ้อนตามกฎการใช้เหตุผลในทางตรรกวิทยาดังที่ปรากฏอยู่ในหนังสือ "Principia Mathematica" ของรัสเซลกับไวท์เฮด ข้อความของวิทยาศาสตร์จะต้องเป็นสิ่งที่จริงหรือเท็จได้ ถ้าหากข้อความไม่สามารถตัดสินได้ว่าจริงหรือเท็จก็ให้ทิ้งไปเสีย เพราะนั่นเป็นผลมาจากอภิปรายที่ไม่ใช่วิทยาศาสตร์

ชาวปฏิฐานนิยมทางตรรกวิทยาเชื่อว่ากฎวิทยาศาสตร์ไปกันได้กับแนวความคิดดังกล่าวโดยยึดหลักแห่งการตรงกัน (correspondence rules) ด้วยเหตุนี้ในการที่จะเข้าใจประสบการณ์หรือปรากฏการณ์ธรรมชาติ ชาวปฏิฐานนิยมดูเหมือนจะ

ถือว่า "ถ้ากฎ  $L$  อธิบายปรากฏการณ์  $F$  เราก็จะเข้าใจปรากฏการณ์  $F$ "

ด้วยเหตุนี้คนทั่วไปจึงมักเข้าใจว่าการค้นพบกฎเป็นเป้าหมายของวิทยาศาสตร์ เพราะกฎให้พื้นฐานแห่งการอธิบายและยังทำให้เราสามารถคาดคะเนปรากฏการณ์ในอนาคตได้ดีอีกด้วย เมื่อเรารู้กฎเราก็สามารถควบคุมปรากฏการณ์ได้ในที่สุด เมื่อเปรียบเทียบระหว่างศาสนากับวิทยาศาสตร์เราจะพบว่าศาสนามีหลักความเชื่อสำหรับอธิบายปรากฏการณ์ ส่วนวิทยาศาสตร์มีกฎเป็นศูนย์กลางในการอธิบายปรากฏการณ์ธรรมชาติ ดังนั้น ในโลกของวิทยาศาสตร์ การที่จะเข้าใจประสบการณ์ใดๆ กฎวิทยาศาสตร์จะทำหน้าที่ขจัดปัญหาข้อข้องใจทั้งหมด เบรธเวทกล่าวไว้ว่า "ด้วยเหตุนี้มโนภาพพื้นฐานสำหรับวิทยาศาสตร์ก็คือ มโนภาพของกฎวิทยาศาสตร์ และเป้าหมายพื้นฐานของวิทยาศาสตร์ก็คือ การสร้างกฎดังกล่าว เพื่อที่จะเข้าใจวิถีทางที่วิทยาศาสตร์ดำเนินไป และวิถีทางที่วิทยาศาสตร์จัดหาคำอธิบายสำหรับข้อเท็จจริงที่มันสืบสาว ก็จำเป็นจะต้องเข้าใจธรรมชาติของกฎวิทยาศาสตร์ และจะต้องเข้าใจว่าการสร้างกฎเหล่านั้นหมายถึงอะไร" (Braithwaite 1953: 2)<sup>2</sup>

<sup>2</sup> "The fundamental concept for science is thus that of scientific law, and the fundamental aim of science is the establishment of such laws. In order to understand the way in which a science works, and the way in which it provides

การวิเคราะห์บทบาทของกฎพร้อมทั้งการอธิบายที่ละเอียดลึกซึ้งซึ่งเราจะพบได้ในงานของเฮมเพิล ผู้ซึ่งเป็นเรียวแรงคนสำคัญของสมาคมเบอร์ลิน เฮมเพิลเสนอว่า การอธิบายที่ถูกต้อง (sound explanations) จะต้องบรรจุเงื่อนไข 4 ประการ 3 ประการแรกเป็นเงื่อนไขทางตรรกวิทยา ส่วนประการสุดท้ายเป็นเงื่อนไขทางประสบการณ์ เงื่อนไขทั้ง 4 ได้แก่

1. **ข้ออ้าง** (explanans) ต้องเป็นตัวกำหนด **ข้อสรุป** (explanandum)
2. ข้ออ้างต้องบรรจุกฎทั่วไป (general laws) ซึ่งจำเป็นสำหรับการนิรนัยเพื่อให้ได้ข้อสรุปมา
3. ข้ออ้างต้องสามารถทดสอบทางประสบการณ์ได้
4. ข้ออ้างต้องจริง

ตามทรรศนะของเฮมเพิล เงื่อนไขทั้ง 4 ประการของเขาครอบคลุมลักษณะที่สำคัญแห่งการอธิบายและการทำนายซึ่งเป็นลักษณะร่วมกันของวิทยาศาสตร์ทั้งหมด เขาได้สรุปลักษณะทั้ง 4 ประการเข้าไว้ในโมเดลที่เรียกว่า **"D-N Schema"** เขาอ้างว่าถ้าหากข้ออ้างมาก่อนเราจะมีการทำนาย ถ้าหากข้อสรุปมาก่อนเราก็จะมีการอธิบายเกิดขึ้น เพราะเหตุนี้จึงถือได้ว่าโมเดลของเฮมเพิลเป็นพื้น

ฐานสำหรับการเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของวิทยาศาสตร์ทั้งหมด เฮมเพิลกล่าวว่า

"การอธิบายปรากฏการณ์ของโลกทางกายภาพเป็นหนึ่งในเป้าหมายปฐมภูมิของวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ อันที่จริงการสืบสาวทางวิทยาศาสตร์เกือบทั้งหมด...ไม่ได้มุ่งไปที่การเรียนรู้ข้อเท็จจริงเฉพาะหน่วยบางอย่าง แต่มุ่งไปที่การบรรลุถึงญาณหยั่งเห็นในการอธิบาย...เรื่องราวของการอธิบายประเภทนี้จะถูกเรียกว่าเป็นการอธิบายโดยการได้ข้อสรุปที่นิรนัยจากกฎทั่วไป หรือการอธิบายแบบนิรนัยจากกฎ กฎที่ถูกนำมาใช้ในการอธิบายทางวิทยาศาสตร์จะถูกเรียกว่ากฎที่ครอบคลุมปรากฏการณ์ที่เป็นข้อสรุปอีกด้วย และข้อถกเถียงเชิงอธิบายจะถูกเรียกขานว่าเป็นการครอบคลุมข้อสรุปไว้ภายใต้กฎเหล่านั้น" (Hempel 1966: 47-51)<sup>3</sup>

---

explanations of facts which it investigates, it is necessary to understand the nature of scientific laws, and what it is to establish them."

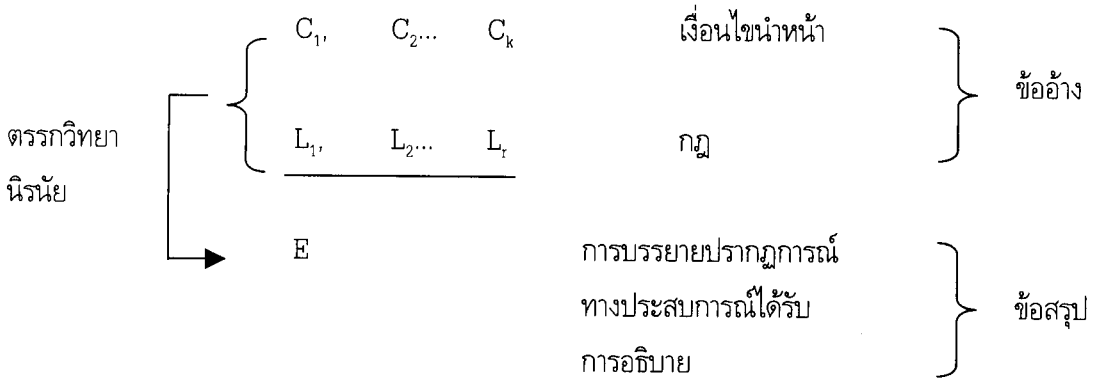
---

<sup>3</sup> "To explain the phenomena of the physical world is one of the primary objectives of the natural sciences. Indeed, almost all of the scientific investigations... were aimed not at ascertaining some particular fact but at achieving some explanatory insight... Explanatory accounts of this kind will be called explanations by deductive subsumptions under general laws, or deductive - nomological explanations. The laws invoked in a scientific explanation will also be called covering laws for the explanandum phenomenon, and the explanatory arguments will be said to subsume the explanandum under those laws."

อาจมีผู้แย้งขึ้นมาว่ามีการอธิบายทางสังคมวิทยาเป็นจำนวนมากที่ไม่ได้อ้างถึงกฎอย่างเด่นชัด ในการถกเถียงกับผู้โต้แย้ง เฮมเพิลตอบว่าการอธิบายทางสังคมวิทยาไม่ได้เป็นอะไรมากกว่าเค้าโครงแห่งการอธิบาย (explanation sketches) หรือโครงร่างของแนวทางกว้างๆ

(broad outlines of the direction) ซึ่งสักวันหนึ่งในอนาคตข้างหน้าอาจจะมีการค้นคว้าที่ไขแสงให้เห็นกฎที่กำลังกระทำการอยู่อย่างชัดเจน แผนผังต่อไปนี้เป็นแผนผังแห่งการอธิบายที่เฮมเพิลได้เสนอขึ้นมา

### ตารางที่ 1 : แผนผังแห่งการอธิบาย



การอธิบายและทำนายปรากฏการณ์ธรรมชาติดูเหมือนจะไปกันได้ดีกับโมเดลของเฮมเพิล ในงานวิจัยนี้ผู้เขียนตั้งใจจะสืบสาวปัญหาในการเข้าใจปรากฏการณ์ธรรมชาติโดยเฉพาะ เพราะฉะนั้นผู้เขียนจะยึดโมเดลของเฮมเพิลเป็นหลักในการพิจารณาปัญหาของประสบการณ์นิยม

อ่านต่อฉบับหน้า